

Локшин Віктор Соломонович

старший науковий співробітник
лабораторії підручникотворення
ПТО НАПН України
кандидат педагогічних наук, Ph.D

ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ, БУДІВЕЛЬНОЇ ТА АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗЕЙ В КОНТЕКСТІ КОРИСТУВАННЯ КОНТЕНТ-БІБЛІОТЕКОЮ (СТУДІЙНИЙ АСПЕКТ).

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ, ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ, КВАЛІФІКОВАНИ РОБІТНИКИ, КОНТЕНТ-БІБЛІОТЕКА, СТУДІЙНЕ НАВЧАННЯ.

.КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: KEY WORDS:

Розвиток сучасних освітніх технологій в національному та світовому контекстах зумовлює певні зміни в освіті. Тенденції розвитку національної системи освіти потребують теоретичного осмислення і спонукають до практичного оновлення змісту професійної підготовки. потреба підвищення ефективності навчально-виховного процесу в системі професійно-технічної освіти, необхідність впровадження сучасних технологій комп'ютерно-орієнтованого дидактичного проектування, інноваційних методик щодо удосконалення навчально-виховного процесу у закладах ПТО.

Перетворення в професійно-технічній освіті спрямовані на забезпечення умов для творчого зростання особистості майбутнього кваліфікованого робітника формування національних, культурно-естетичних цінностей, високоякісної професійної підготовки фахівців, їхньої здатності до самореалізації в індивідуальній і колективній виробничій ; володіння відповідними кваліфікаціями і компетенціями, необхідними для професійної мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці, а також для соціального визнання кожного учня професійно-технічного навчального закладу професіоналом у галузі виробничої діяльності.

Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників тісно пов'язана пов'язана з розробкою обґрунтування змісту засобів навчання (наочності), що зумовлює

необхідність чуттєвого сприйняття навколишньої дійсності.

Студійне виробниче навчання є невід'ємною складовою професійної підготовки і проводиться у формі майстер-класів.

У дослідженні визначальним є принцип відповідності змісту професійно-технічної освіти за означеними напрямками.

Запропонована нами форма майстер-класів у безпосередню передачу змісту, творчого досвіду безпосередньо від майстра до учня.

На практиці доведено що студійне навчання є невід'ємною складовою апробації і розробки змісту професійно - технічної освіти .

У процесі дослідження опрацьовано зміст регіонального компонента у професійній підготовці

- перелік предметів і курсів державного компонента змісту освіти;
- структура змісту спеціальних дисциплін передбачає формування окремої частини на регіональному рівні;
- спеціально створені навчальні курси виробничого студійного навчання, що вивчаються за рахунок годин, передбачених варіативною частиною базового навчального плану;

Проаналізований педагогічний досвід базових навчальних закладів забезпечує впровадження Концепції студійного виробничого навчання в процес професійної підготовки кваліфікованих робітників за професіями професійно-технічного профілю.

Практична цінність експериментальної роботи полягає в тому, що спільними зусиллями ініціативної групи вдалося досягти високого рівня підготовки кваліфікованих робітників – майбутніх фахівців, які вже розпочали успішну професійну роботу.

Постановка проблеми. Запровадження інноваційних механізмів реформування вищої освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються останні двадцять років у європейських країнах і пов'язані ч визнанням важливості знань як нагального аспекту суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових, освітніх стандартів., оновлення та

перегляду навчальних програм, змісту програм практичної підготовки, навчально - дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання. Цілеспрямоване набуття молоддю знань, умінь і навичок, їх трансформація в компетентності сприяє, особистісному професійному та культурному розвитку, здатності швидко і адекватно реагувати на запити часу. Особливу актуальність мають дослідження, спрямовані на запровадження інноваційних механізмів, яга забезпечують формування необхідної професійної компетентності, що є запорукою конкурентоспроможності фахівця на ринку праці та умовою самореалізації особистості в діловому середовищі й суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Орієнтація на формування ефективного механізму засвоєння умінь, засобів діяльності, а також узагальнених, засобів діяльності була провідною в працях В.Давидова, І. Лернера, В. Раєвського, М.Скапана. Проте ця орієнтація не була визначною, вона практично не використовувалась при побудові типових навчальних програм та стандартів навчання. Тому сьогодні для реалізації компетентнішого підходу необхідна орієнтація на міжнародний досвід, і на ті напрацювання вітчизняних учених А. Аксьонова, В. Боброва, В.П. Гегало, О.В. Овчарук, С.В. Трубачова, які допомагають визначити сутність та структуру компетентності взагалі та професійних компетенцій зокрема і ефективно сформуванати профіль компетентності фахівця адекватний профілю вимог до кандидата на відповідну вакансію [1-3,7,10].

Дослідження теоретичних і методичних аспектів створення інноваційних механізмів формування компетентності знайшли відбиття в поодиноких роботах Р. Гуревича, і. Каменюка, Л. Омеляновича, О.І. Щербака. В цьому аспекті слід зазначити також роботу Е.Зеєра, в якій обґрунтовується, що формування ключових компетенцій є механізм логічно-впорядкованого опанування міжгалузевими знаннями, уміннями та здібностями, які необхідні для адаптації та продуктивної діяльності фахівця в різних професійних напрямках. [4-5,8].

У працях російських та вітчизняних вчених також розглядаються різні аспекти реалізації компетентнісного підходу як прогресивної форми педагогічної інновації. Особливої уваги, в цьому плані заслуговують роботи таких відомих

педагогів як В.Зайчук, В.Кальней, О.Камишеченко, Л.Карнової, В.Кудіна, Т.Ковальової, Н.Ничкало, С.Улаєвич, А.Хуторського, С. Шимова, Х. Кландг, О. Сцдорець, [6, 9, 10]. Наявні публікації на тему використання компетентнісного підходу не дозволяють запозичити готові механізми формування професійної компетентності під час проходження студентами практичної підготовки. Виробнича практика учнів з означених професій в системі ПТО освітньо-кваліфікаційного рівня молодшийкваліфікований робітник є однією з визначальних складових процесу підготовки фахівців нього освітньо-кваліфікаційного рівня.

Питання практичної підготовки кваліфікованих робітників стоїть значно гостріше, ніж для фахівців інших спеціальностей, оскільки програми підготовки кваліфікованих робітників значною мірою зорієнтовано на здобуття навичок практичної підготовки на конкретних робочих місцях.

Об'єктом цього дослідження є механізм формування професійної компетентності у під час практичної підготовки кваліфікованих робітників в та розробка етапів його реалізації.

Предметом дослідження є процеси планування, організації, координації та контролю механізму формування, професійної компетентності кваліфікованих робітників з комерційної діяльності під час практичної підготовки на базі навальньо - тренувальної фірми.

Мета статті. Провести аналіз традиційного підходу до практичної підготовки кваліфікованих робітників за означеними професіями в системі ПТО та розробити основні елементи інноваційного механізму формування професійної компетентності учнів з означених професій в системі ПТО в процесі практичної підготовки та основних етапів його реалізації.

Для цього в роботі ставились такі досягнення визначеної мети завдання:

- аналіз існуючих механізмів формування професійних умінь та навичок кваліфікованих робітників з комерційної діяльності;
- розробка основних складових інноваційного механізму формування професійної компетентності кваліфікованих робітників з комерційної діяльності під час практичної підготовки.

психологічна складова визначає умови взаємодії викладача й учня в процесі їх спільної навчально-пізнавальної діяльності в інформаційному освітньому середовищі, створеного навчальним закладом (групою навчальних закладів), як сукупність організаційно-педагогічних, дидактико-психологічних, комунікаційних та програмно-технічних заходів і засобів, спрямованих на загальноінтелектуальний, культурний, духовний і соціальний розвиток особистості .

На сьогодні поняття «інформаційне освітнє середовище» в Україні не має офіційного визначення і по-різному трактується в різних наукових джерелах

З їх аналізу можна виділити чотири основних типи пізнавального інформаційного середовища:

- середовище, орієнтоване на самостійну діяльність щодо здобуття знань;
- середовище, орієнтоване на формування знань, вмінь і навичок;
- навчальне середовище, орієнтоване на отримання знань, вмінь і навичок шляхом безпосереднього контакту з суб'єктами в системі ПТО.
- середовище комбінованого типу.

На сучасному етапі розвитку комп'ютерно-орієнтованих психолого-педагогічних технологій та їх впровадження в навчальний процес, найбільш розповсюдженим є перший тип інформаційного освітнього середовища.

Для цього середовища характерним є навчально-пізнавальні процедури опосередкованої взаємодії суб'єктів навчального процесу за допомогою телекомунікаційних технологій. Робота викладачів з проектування електронних курсів і проведення занять зводиться до формування навчально-методичних матеріалів в електронному форматі та їх розміщення на освітніх сайтах або на спеціальних програмно-інструментальних платформах.

-

Виклад основного матеріалу дослідження. На вихідному етапі дослідження проведено аналіз існуючого механізму формування професійної компетентності кваліфікованих робітників під час практичної підготовки. в контексті користування контент-бібліотекою .Висвітлено суттєві недоліки традиційного механізму. До основних недоліків цього механізму слід віднести: відсутність інтеграції та координації дій між суб'єктами управління

цим процесом, низький рівень мотивації учнів з означених професій в системі ПТО та керівників практики, формалізація: планових, організаційних і особливо контрольних процедур. Згідно діючих нормативних вимог, контроль під час практичної підготовки повинен передбачати, діагностику усіх трудових (навчальних) дій та прийомів практиканта керівниками-інструкторами. Традиційно такий контроль проводиться епізодично і зводиться до консультативно-адаптаційних і різних коригуючих дій керівників практичної підготовки, від навчальних закладів та підприємств. Остаточний контроль сформованості знань, вмінь та навичок відбувається під час підсумкового захисту звіту з практики. Цей контроль переважно зорієнтований на виявлення вмінь студента до вербальної комунікації й ніяк не розкриває його реальних можливостей та навчальних досягнень, які відбулися під час практичної підготовки.

Отже, в традиційному підході контроль, по-перше, має епізодичний, узагальнений характер, і не зорієнтований на професійний об'єкт, а спрямований в першу чергу на ставлення студента до практики з позиції його поведінки. Тобто об'єктом є студент^ його наявність на місці практики, рівень його зайнятості підготовкою звіту, обсяг цього звіту на відповідну дату, тощо.

По-друге, оцінювання досягнень пов'язано з якістю підготовки звіту та відгуків безпосередніх керівників, які акцентуються на загальних критеріях: працелюбності, лояльності толерантності, тощо.

Такий підхід, на нашу думку, не відповідає сучасним підходам до оцінювання навчальних досягнень у зв'язку з тим, що:

- контроль досягнень не носить комплексного та неперервного характеру;
- об'єктом контролю є формальні процедури та звітні документи;
- контроль не зосереджено на обсязі, глибині та рівні засвоєння знань;
- такий контроль не передбачає системного оцінювання рівня сформованості вмінь;
- об'єктом контролю є лише окремі складові досягнень та здібностей, які встановлюються при виконанні професійних завдань та функцій.

Для уникнення зазначених та інших недоліків у дій роботі пропонується для ефективного управління процесами формування у

кваліфікованого робітника професійної компетентності під час проходження практичної підготовки використання запропонованого інноваційного механізму.

Основними завданнями цього механізму є:

-забезпечити органічний зв'язок між функціями планування, організації, координації та контролю результатів практичної підготовки;

- націлити дії усіх учасників практичного навчання на зв'язок між діяльністю практиканта, оцінкою його діяльності та корегуючими впливами керівника практики спрямованими на досягнення нормативного рівня компетентності;

- зробити процес опитування систематичним, безперервним та комплексним протягом усього циклу практичної підготовки .

Першим етапом запровадження цього механізму є нормативне забезпечення змісту практичної підготовки для створення якого слід здійснити декілька кроків. Першим кроком є формування програми практики

Цей - крок частково реалізується і сьогодні але змістовні модулі програми будуються за принципом спеціалізації діяльності, а не системного формування складових компетентності.

Наступним кроком є формування окремих змістовних модулів практичної підготовки, і побудова структурно - логічної схеми їх опанування та визначення загальної трудомісткості практичної підготовки.

Сценарій опанування змістовних модулів та завдань проводився згідно наступної логічної послідовності: організаційний етап, управління персоналом, планово – економічна діяльність, маркетингова діяльність, закупівельна діяльність, фінансово - облікова діяльність.

Після формування структури змістовних модулів слід проводити визначення обсягу та нормативного рівня знань, вмінь та навичок щодо виконання професійних завдань на кожному етапі На наступному етапі створення складових інноваційного механізму розробляли процедури контролю процесів та результатів формування кваліфікаційної компетентності. В основу було покладено концепцію контролю Демінга. Контроль практичної підготовки при такому підході розглядається не з

позиції завершального етапу, а є процедурою не відокремленою від самої діяльності. Тобто процес контролю здійснюється безперервно під час виконання навчальних завдань. Зазначений підхід на ньому етапі полягає в концентрації зусиль керівників практики на таких напрямках:

- визначенні фактичного рівня знань, вмінь, навичок та інших досягнень кваліфікованого робітника під час практичної підготовки;

- встановлення на кожному етапі величини відхилення фактичного рівня знань, вмінь та навичок

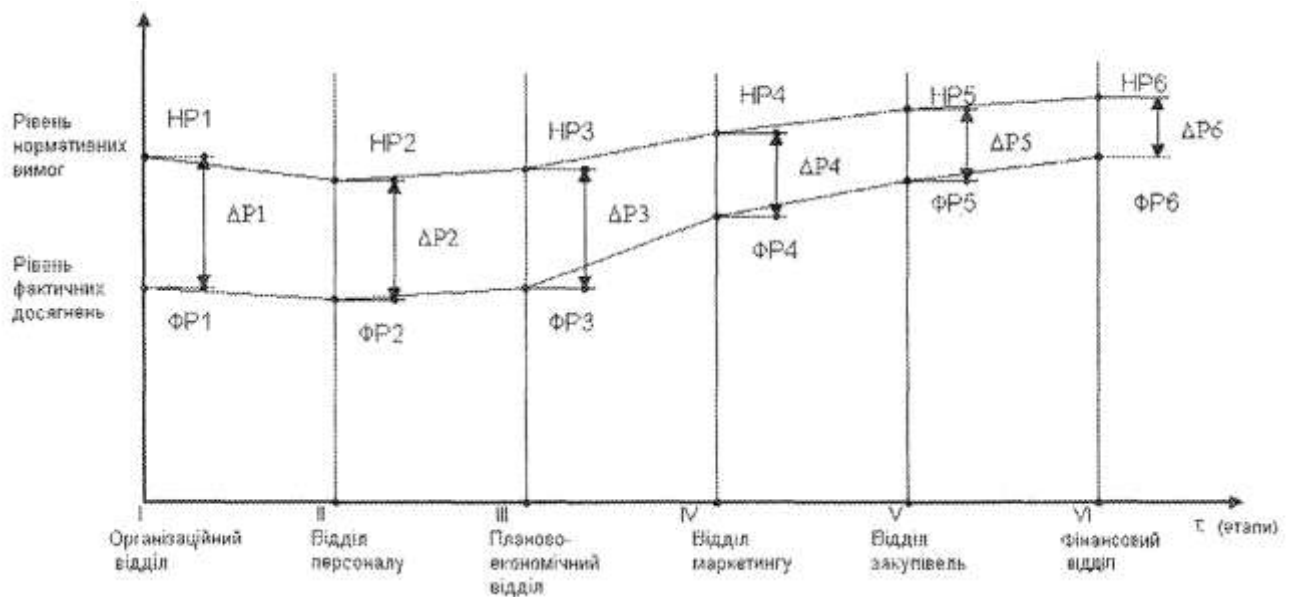
- від нормативних вимог; в розробка комплексу індивідуальних коригуючих дій спрямованих на усунення встановлених у кваліфікованих робітників відхилень від вимог

- приведення фактичного рівня знань, вмінь та навичок до нормативних вимог;

Зазначені етапи сценарію діагностики фактичного рівня знань, вмінь та навичок та визначення розміру їх відхилення від нормативного, проводяться на кожному етапі на підставі аналізу виконання та захисту студентами окремих завдань кожною змістовною модулю відповідного етапу. Для окремого показника, що характеризує складову компетентності кваліфікованого робітника за комерційної діяльності при реалізації такого підходу фактичний і нормативний рівень досягнень представлено графічно на рисунку. Контроль за якістю проходження студентом практики здійснюється поетапно керівниками практики зі сторони вищого навчального закладу та базового підприємства. Контроль складових професійної компетентності кваліфікованих робітників в системі ПТО повинен здійснюватися на кожному етапі професійного навчання окремо.

Рівень сформованості професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників за означеними професіями в системі ПТО визначено в наступному.

Процес контролінгу практичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в системі ПТО.

Рис1. Фактичний та нормативний профіль професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників за вищевказаними професіями в системі ПТО

Оцінка на етапі підсумкового контролю є наслідком оцінювання поточних досягнень отриманих майбутніми кваліфікованими робітниками в системі ПТО на усіх етапах його практичного навчання. Оцінювання результатів практичного навчання в кількісних параметрах здійснюється шляхом зіставлення фактичного підсумкового результату з нормативним у відповідній кількості балів.

Зазначена кількість балів повинна відображати комплексну кваліметричну оцінку обсягу знань, глибини їх засвоєння, рівня сформованості комплексу вмінь та наявність відповідної кількості визначених навичок щодо реалізації професійних функцій. Оцінювання буде проводитись поетапно з визначенням відповідної кількості балів на підставі складових з диференційованої комплексної оцінки результатів практики. На підставі оцінювання можливі три сценарії. Перший - нормативний та фактичний рівні збігаються й тому можливий перехід до виконання наступного етапу.

Другий - фактичний рівень значно нижче нормативного й тому потрібні корегуючі та конструктивно - адаптуючі дії, спрямовані на повторне більш успішне виконання завдань. І третій - повторне проходження практики у

випадку невиконання нормативних вимог щодо окремих етапів проходження практики.

Процес оцінювання як складова контролю в інноваційному механізмі передбачає; поступове накопичення відповідної кількості балів за виконання окремих завдань на всіх етапах практичної підготовки. Якщо фактичний підсумковий результат практичного навчання (тобто накопичена сума балів на всіх етапах) нижчий від нормативного, то студентові належить повторно проходити наскрізну практику.

Коли ж підсумковий фактичний результат навчання студента відповідає мінімальному значенню нормативу чи перевищує його, то йому вставляється оцінка на підставі набраного рейтингу всіх етапів практичної підготовки. Для того, щоб підсумковий контроль був ефективним, необхідна досить висока кваліфікація викладач-інструкторів щодо організації і проведення поточного контролю з кожного модулю програми навчання. Ори цьому повинні бути узгоджені критерії оцінки рівня знань, умінь та навичок у балах, між керівниками практики.

На наш погляд, бальний метод оцінювання та нормативний метод оцінки результатів навчання досить прості і зручні для проведення комплексного інтегрованого оцінювання рівня професійної компетентності при підготовці майбутнього фахівця з комерційної діяльності.

Перехід на наступний етап опанування завдань практики здійснюється після завершення, виконання та позитивного оцінювання знань, вмінь та навичок на попередньому етапі.

Висновки. У країнах Західної Європи все більшої популярності набувають навчальні заклади, які за два-три роки надають випускникам професійно-технічну освіту в системі ПТО.

Програми професійної практичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників повинні повністю відповідати програмам короткого циклу вищої освіти країн Західної Європи. Професійні компетенції випускників наших коледжів повинні гарантувати молодим людям швидку адаптацію і комфортність в умовах міграції робочої сили. Важливою складовою

навчального процесу яка відіграє визначальну роль у формуванні компетентності кваліфікованого робітника є виробнича практика.

Практична підготовка - складова частина навчального процесу яка здійснюється у умовах виробництва або навчально-тренувальних фірмах. Основною формою формування складових компетентності майбутніх кваліфікованих робітників шляхом розв'язання прикладних завдань, набуття досвіду самостійної професійної діяльності .

В статті було запропоновано інноваційний механізм, формуванням професійної компетентності кваліфікованого робітника під час практичної підготовки.

Основними завданнями цього механізму є наступні:

- забезпечити органічний зв'язок між функціями планування, організації, координації та контролю результатів практичної підготовки;

- націлити дії всіх суб'єктів {фактичного навчання на зв'язок між діяльністю учнів в системі ПТО, оцінкою його діяльності та корегуючими впливами керівника практики спрямованими на досягнення нормативного рівня кваліфікаційної компетентності;

- зробити процес опитування систематичним, безперервним комплексним протягом усього циклу практичного навчання.

В межах зазначеного механізму унормовуються, плануються, регламентуються та організовуються, а також координуються і контролюються операційні функції формування компетентності. Запровадження інноваційного механізму формування компетентності дозволить оперативно встановити індивідуальний профіль компетентності, визначити його відповідність нормативним вимогам, розробити індивідуальний сценарій коригуючих дій та вмотивувати усіх суб'єктів практичної підготовки на найвищі досягнення.

Список використаних джерел:

- 1.Аксеиова А. Компетентностный подход к профессиональной подготовке в ФРГ. // Стандарты и мониторинг в образовании. - 2004. - №2. - С. 56 -62.
- 2.Гетало ВИ Проблеми модернізації навчального процесу в економічних витих навчальних. закладах з урахуванням потреб малого бізнесу // Педагогіка і психологія. ••• 2002. - ХаЗ. С. 49 - 50.
- 3.Гуревич Р. Вища освіта в Канаді; проблеми та реалії /У Вища освіта України: Теоретичний та науково - методичний часопис. - 2006- - №4. С. 87- 92
- 4,Каменская І. Фінляндія - лідер у становленні суспільства знань та інноваційної економіки ХХІ століття // Вища школа. - 2004. - Я»2-3.
- 5.Кландт Х. Розвиток і перспективи академічної освіти в галузі підприємництва в Німеччині // Вища школа. -2007. -№1. С. 56-70.
6. ОвчарукО.В. Розвиток компетентнішого підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / Компетентностний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. ОБ.Овчарук. -• К.: "КІС", 2004.- С. 6 - 15.
- 7.Омелянович Л. Інтеграція теорії і практики в підготовці фахівців. // Вісник Київського Національного торговельно - економічного університету (ІШТЕУ). - 2005. - № і. ~ С. 128 - 130.
8. Трубочева С.В. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / Компетентістний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/Підзаг. Ред.ОБ. Овчарук.-К,: "К.І.С,2004.-С.53- 58.
- 9.Хутореккой А. В. Ключевые компетенции. Технологий конетруирования // Иародное обраювание. -2003.-Хе 5.-С 55-619.
- Ю.Щербак О.І., Куклін О.В. Організація підготовки фахівців із комерційної діяльності. - Львів: Оріяна-Нова, 2001. - 220

АНОТАЦІЯ.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ДОЗВОЛИТЬ СФОРМУВАТИ ПРОФЕСІЙНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ, БУДІВЕЛЬНОЇ ТА АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗЕЙ В КОНТЕКСТІ КОРИСТУВАННЯ КОНТЕНТ-БІБЛІОТЕКОЮ УМОВАХ СТУДІЙНОГО НАВЧАННЯ.

АННОТАЦІЯ.

Локшин Віктор Соломонович к.п.н., Ph.D, старший науковий співробітник лабораторії підручникотворення Інституту професійно-технічної освіти НАПН України адреса: м Київ, Столичне шосе,98 тел. (044)5294553